

ANASTASIE FĂTU— OM DE CULTURĂ ȘI PROMOTOR AL MEDICINEI ROMĂNEȘTI

GIL. ZAMFIR

Anastasiu Fătu reprezintă una din prestigioasele figuri ale științei medico-sociale și culturii românești din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. El s-a afirmat ca o ilustră personalitate, îndată după revoluția de la 1848, ca militant social și unionist convins, fiind unul dintre exponenții strălucitei generații care număra, printre alții, pe Al. I. Cuza, V. Alecsandri ș.a.

Ca medic practician, împletind în mod armonios profesiunea medicală cu cerințele sociale ale epocii, An. Fătu participă la cele mai importante acțiuni ale acestei generații, contribuind la crearea asistenței medico-sociale, la înființarea și organizarea învățământului universitar și promovarea culturii și științei în România. Ideile sale teoretice și organizatorice, ca și înfăptuirile practice, deși concepute acum un veac, sînt și astăzi de o impresionantă actualitate.

După terminarea studiilor de bază în țară, Anastasiu Fătu își continuă studiile de specialitate la Viena, unde urmează facultatea de drept, cu intenția de a ocupa, după absolvire, catedra de drept la Academia Mihăileană, ce urma să ia ființă la Iași, în 1839.

După terminarea studiilor de jurisprudență la Viena, An. Fătu se înscrie la Facultatea de Medicină din Paris, pe care o absolvă cu succes în 1841. O întrebare firească care s-a pus, a fost aceea de a ști ce l-a determinat pe Fătu ca, după 6 ani de studii juridice, să înceapă o nouă facultate, cea de medicină, la Paris, chiar înainte de a-și fi susținut doctoratul în drept, la Viena, fapt ce se va realiza peste 2 ani, în 1849. Este o întrebare la care cu greu se poate răspunde, dat fiind lipsa de documente care să permită un astfel de răspuns. Explicația pe care încearcă să o dea unii reorientării profesionale a lui Fătu, ar fi scăderea în țară, la acea epocă, a respectului pentru legi și pentru spiritul de justiție pe de o parte, iar pe de altă parte, creșterea în opinia publică și în rândurile tineretului, a considerației pentru progresele științelor fizico-naturale. Puterea legii și justiția scăzuse în așa măsură, încît multe din hotărârile judecătorești se vindeau public; nici judecătorii și nici apărătorii nu-și mai ascundeau tranzacțiile. Consecința acestei realități tragice a fost că, la secția juridică a Academiei Mihăilene din Iași, numărul studenților scăzuse mult, în pofida conducerii Academiei pentru a menține un număr acceptabil de studenți.

După terminarea Facultății de Medicină din Paris, Fătu a fost solicitat să rămână în Franța, a preferat însă să revină în țară pentru a îngriji pe compatrioții săi.

Întors în țară, tânărul doctor în medicină și drept, desfășoară o activitate prodigioasă, multilaterală, pe tărîmul vieții medico-sociale și a dezvoltării științelor.

El nu a găsit însă, aici, un climat favorabil în rîndurile unei boierimi înstrăinate și insuficient informată în domeniul științelor, motiv pentru care își pune conștiințele lui în slujba poporului.

Numit ca medic al orașului Iași, Fătu, în calitatea lui de practician, inaugurează, în acest oraș, sistemul de consultații fără plată pentru cei săraci și cei lipsiți de mijloace materiale.

Curînd, Fătu devine „membru al Colegiului și al mai multor societăți literare“ profesor al Școlii de Moșit și „Directorul Institutului de născare și de prunci părăsiți“, cunoscut sub numele de „Institutul Gregorian“.

Ca director al acestui Institut și ca cel dintîi pediatru al Moldovei, organizează nucleul asistenței materno-infantile din Moldova și prima creșă pentru copii abandonati. Un leagăn amplasat la intrarea în institut a fost amenajat pentru a primi copiii în orice moment.

Ca profesor al Institutului Gregorian instruește cele dintîi moașe oficiale din Moldova, pentru care scrie în 1852 cunoscutul Manual de învățatură a moașelor, carte remarcabilă prin claritatea și prin stilul său lapidar lipsit de expresiile greoaie specifice timpului.

În 1859 Fătu întocmește un proiect de organizare sanitară pe care îl publică în 1863. În 1869 este numit profesor de medicină practică la secția teologică a Seminarului Socola ; patru ani mai târziu, în 1873, este ales membru al Academiei Române. O dată cu înființarea secției științifice a acesteia, în 1876, este chemat profesor la Universitatea din Iași, pentru a ține cursul de botanică și fiziologie. În acest an Fătu donează 17.000 franci aur pentru înființarea unei clinici pentru copii din părinți săraci.

Din 1872 este ales, cu regularitate, președinte al Societății de Medici și Naturaliști din Iași, pînă la sfîrșitul vieții sale. În această calitate el organizează muzeul societății, împarte activitatea societății pe secții, ajutat de Poni și Căbălcescu, iar în 1885, în discursul ținut cu prilejul primirii miniștrilor învățămîntului D. A. Sturdza și Sp. Haret, arată necesitatea dezvoltării muzeului pentru progresul învățămîntului științelor naturii la Iași.

O preocupare permanentă a lui An. Fătu a fost crearea bazei materiale și teoretice a învățămîntului românesc.

În prefața manualului său de medicină populară, elaborat dintr-o generoasă dragoste de tineret, arată cu mîhnire că „lipsa de cărți școlare este o mare piedică ce se opune propășirii studenților“, iar în prefața tratatului său de botanică, arată că a alcătuit această lucrare în scopul „de a cruța prețiosul timp al studenților ce se pierde prin copierea de manuscrise“.

Cu privire la educația și asistența medicală a copilului, An. Fătu, în calitatea lui de medic, se preocupă de condițiile psihologice și sanitare de naștere, creștere și dezvoltare, pînă la intrarea în școală. Plecînd de la ideea că „actul de naștere poate fi o cauză frecventă de moarte prematură sau de rătăcire a copilului“, Fătu subliniază grija pe care trebuie să o aibă statul de a încadra un număr suficient de medici mamoși și moașe, pentru ca, nici o femeie care naște să nu fie lipsită de ajutorul calificat a unui mamoaș sau cel puțin a unei moașe capabile.

El propunea ca, alîl în comunele urbane, cît și în cele rurale, să se angajeze moașe salariale, cîte una la 500 de familii, cu îndatorirea de a da asistență la nașterea femeilor. Educația copilului pînă la 7 ani trebuie să se facă în familie, dar, pentru cazuri speciale, recomandă crearea de „așezăminte destinate spre a da o îngrijire și o creștere umană copiilor săraci, precum și celor găsiți sau părăsiți“.

Fătu preconizează ca autoritățile să ia măsuri de înființare a creșelor, atât în mediul sătesc, „unde părinții nevoiași sînt siliti a petrece toată ziua pe cîmp cu munca agriculturii”, cît și în centrele industriale, unde oamenii lucrează în afara domiciliului lor, la fabrici, uzine etc.”

Privitor la copiii de vîrstă școlară, Fătu subliniază în lucrările lui aspectele legate de igiena procesului de învățămînt și de prevenirea pericolelor care pot rezulta din :

— poziția nesănătoasă a clădirilor școlare, modul de construcție, întreținere și împărțire a lor ;

frecventarea școlii de copii prea mici, recomandînd ca nici un copil să nu înceapă școala înainte de a împlini 7 ani ;

extinderea prea mare a obiectelor și a orelor de studiu (numărul orelor de curs netrebuind a depăși 4—6 ore, în raport cu vîrsta școlarelor) ;

— lipsa individuală nesatisfăcătoare, a elevilor ;

— lipsa posibilităților de a desfășura o activitate de educație fizică, scopul exercițiilor fizice fiind de a dezvolta în mod armonios organismul copilului, puterile lui fizice și intelectuale și chiar de a preveni unele îmbolnăviri. De aceea, școlile trebuie dotate cu săli de gimnastică, în care copiii să facă exerciții fizice în raport cu vîrsta, aptitudinile lor individuale și starea sănătății lor, sub conducerea unui profesor de gimnastică. Este de remarcă faptul că multe din aceste recomandări și sugestii ale lui Fătu constituie astăzi norme sanitare de igienă școlară, adoptate de Ministerul Sănătății și practicate în școli.

Problema învățămîntului medical ocupă un loc cu totul aparte în lucrările lui An. Fătu, atât prin originalitatea ideilor privind scopul acestui învățămînt, cît și prin sugestiile de organizare a lui. El se ocupă, deopotrivă, de particularitățile învățămîntului medical superior (Facultatea de Medicină, Institutul de Farmacie), cît și de învățămîntul sanitar mediu (școli de infirmierie, școli de moașe etc.).

În tratatul său de organizare a învățămîntului medical, Fătu așează problemele de învățămînt medical în acea ramură a organizării sanitare pe care o denumește „terapia publică” sau „măsurile și așezămintele instituite pentru restabilirea sănătății publice”.

De menționat că învățămîntul medical de acum 100 de ani, în Principatele Române, se efectua într-o școală medico-chirurgicală, una veterinară și 2 școli de moșit. Facultatea de Medicină avea ca preocupare de bază formarea de doctori în medicină, în chirurgie și oculistică, precum și magistrii în obstetrică, în puericultură, veterinarie și dentistică, de a elibera diplomele corespunzătoare la sfîrșitul studiilor și de a recunoaște pe doctorii și magistrii formați în universitățile străine.

Fătu arată, în detaliu, în lucrările lui, modul și condițiile de înscriere a studenților la Facultatea de Medicină, distribuirea materiilor de studiu pe cei 3 ani cît va dura învățămîntul medical, atribuțiile conducerii facultății etc.

Verificarea învățăturii studenților trebuia să fie, în concepția lui Fătu, foarte exigentă, făcîndu-se prin examene anuale, din obiectele predate și examene speciale după absolvire, examene pentru care el folosește expresia de „examene riguroase” menite „a da publicului garanția îndestulătoare despre știința cîștigată de către studenți și despre aptitudinile cerute de exercitarea artei lor”. Detaliile organizatorice amănunțite sînt expuse de Fătu privind modul de examinare, de notare a rezultatelor examenelor etc.

Pentru obținerea titlului de doctor în medicină, Fătu alcătuieste un regulament special cuprinzînd indicații privind estimarea „gradului științei lor, elaborarea diplomelor la toate facultățile menționate”.

În afară de problemele învățământului medical superior, An. Fătu a acordat un interes la fel de susținut învățământului mediu. Astfel, încă de la începutul activității sale didactice, el a alcătuit, în 1857, un volum pentru învățământul moașelor, a predat și a condus un asemenea învățământ în cadrul „Institutului de naștere și prunci părăsiți” înființat în 1841, în orașul Iasi, de domnitorul Gr. Al. Ghica, pe terenul în care se află astăzi Clinica de Obstetrică și Ginecologie.

An. Fătu a militat cu pasiune și în spiritul științific avansat, pentru organizarea sanitară din țara noastră. Încă din 1863, la solicitarea lui Al. I. Cuza, el scrie Proiectul de organizare a poliției sanitare în România, lucrare de o mare valoare, în care recunoaștem și astăzi multe principii valabile.

În același spirit social se înscrie activitatea lui An. Fătu de informare largă, de popularizare a medicinei în rândurile maselor. Cultura sanitară a maselor, educația sanitară propriu-zisă este concepută ca o acțiune planificată, delimitată de criterii științifice. Manualul de medicină practică populară elaborat în 1871, ilustrează această importantă activitate a sa.

Nu este lipsită de interes, considerăm, și menționarea faptului că, lui An. Fătu îi datorăm profilarea unor criterii științifice în medicină legală, în afara preocupărilor de învățământ medical, superior și mediu, de organizare sanitară a învățământului, de popularizare a medicinei ș.a.

An. Fătu ridică pentru prima oară, în țara noastră, problema educației linerilor cu deficiențe senzoriale. Propunerile sale privind un învățământ special pentru atare handicapați sînt concretizate și formulate în termeni preciși, care reflectă nu numai o lămeinică cunoaștere medico-pedagogică, dar și o profundă documentare juridică, explicabilă, de altfel, prin studiile sale. El preconizează crearea de „institute speciale de educație”, diferențiate pe grupe de diverse tulburări senzoriale (orbi, surdo-muli). Primirea în aceste instituții medico-pedagogice, propunea Fătu, trebuie făcută „fără plată” pentru cei săraci, și „cu plată” pentru cei a căror părinți, rude sau tutori dispun de mijloacele necesare întreținerii lor materiale. Din punct de vedere al conținutului, învățământul orbilor și surdo-mușilor trebuie să urmărească „a preda linerilor științele trebuitoare în viața lor socială și, totodată, a-i iniția într-un meșteșug cu care să-și poată câștiga existența”.

Personalitate de prestigiu, teoretician și organizator desăvîrșit, umorist în concepții, An. Fătu se situează printre întemeitorii școlii de medicină românească. În organizarea ei, în țara noastră, acum mai bine de 100 de ani, Fătu a adus o contribuție cu totul deosebită și valoroasă. Astăzi, după un secol, concepțiile organizatorice și funcționale cu privire la învățământul medical și farmaceutic, ca și acel medico-pedagogic, ne apar cu profund realiste, progresiste și actuale.

Activitatea și opera lui An. Fătu, concretizată în aproximativ 3 000 de pagini publicate în cursul celor aproape 40 de ani de activitate neobosită pentru dezvoltarea culturii românești, devotamentul cu care a militat pentru organizarea unui învățământ medical eficient, în țara noastră, strădania lui de a îmbina activitatea teoretică cu cea practică, constituie pentru generațiile actuale și viitoare, un exemplu de înaltă ținută deontologică și cetățenească, înscriindu-se în istoria științei și culturii Moldovei printre clasicii culturii medicale românești, ca un strălucit reprezentant al aspirațiilor sociale avansate ale timpului său.